

Шермухаммедова Жамила Ташпулатовна

*“Республика Маънавият ва маърифат маркази” экспертлар комиссияси
ҳамда «Маърифат» тарғиботчилар жамияти аъзоси, ф.ф.д., профессор*

**ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИДАГИ
МАФКУРАВИЙ ТАҲДИДЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
ВА УЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШ**

Шермухаммедова Жамила Ташпулатовна

*Профессор, доктор философских наук, член экспертной комиссии
Республиканского центра духовности и просвещения и пропагандистского
центра “Маърифат”*

**ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ И ЗАЩИТА ОТ ИДЕОЛОГИЧЕСКИХ УГРОЗ
В ИНТЕРНЕТЕ В ГЛОБАЛЬНОЙ СРЕДЕ**

Shermukhamedova Jamila

*Expert of Republican Center for Spirituality and Enlightenment, doctor of
philosophy, professor.*

**PREVENTION AND PROTECTION OF IDEOLOGICAL THREATS IN
THE INTERNET IN THE GLOBAL ENVIRONMENT**

Аннотация. Мақолада бугунги куннинг долзарб вазифаси – глобаллашув шароитида Интернет тармоғи орқали содир бўлаётган мафкуравий таҳдидлар, улардан ҳимояланиш ва олдини олиш масалалари ёритилган.

Калит сўзлар: мафкуравий таҳдидлар, мафкуравий иммунитет, ахборот хуружи, бузғунчи ғоялар, маънавий-мафкуравий омиллар.

Аннотация. В данной статье рассматривается идеологические угрозы, которые исходят от сети Интернет в условиях глобализации, защита от них и предотвращение таких явлений.

Ключевые слова: идеологические угрозы, идеологический иммунитет, информационная атака, деструктивные идеи, духовно-идеологические факторы.

Abstract. This article discusses the actual problem of our time – ideological threats emanating from the Internet in the context of globalization, their protection and prevention.

Keywords: ideological threats, ideological immuneitet, information attack, destructive ideas, spiritual-ideological factors.

Биз глобаллашган дунёда яшамокдамиз. Бу жараён бугунги кунда ҳам жадал тарзда давом этмоқда. Илғор технологиялар, замонавий коммуникация воситалари ҳаётимизга тобора кенгроқ кириб келиши баробарида бизни глобал дунёнинг ажралмас қисмига айлантирмоқда. Шундай бир шароитда миллий ўзликни, урф-одатлар ва азалий қадриятларни сақлаб қолиш, асраб-авайлаш долзарб масала сифатида кун тартибига турибди.

Хусусан, юртимиз фидойилари, миллат жонкуярларини ортга қайтмайдиган глобллашув жараёнида миллатимизга хос анъаналар, гўзал ва бой моддий-маънавий қадриятларни сақлаб қолиш, янада ривожлантириш масалалари чуқур ўйга толдираётгани бор гап. Чунки ўзлигидан узоқлашган, илдизлари минг-минг йиллик меросдан узилган авлод шаклланишини тасаввур этишнинг ўзи қийин. Бундай авлодни, таъбир жоиз бўлса, илдизлари заминдан узилиб, ҳавода муаллақ қолган дарахтга ўхшатиш мумкин. Томирлари узилган дарахт эса кўп яшамаслиги ҳаммамизга маълум.

Рўй-рост айтадиган бўлсак, мафкуравий таҳдидлар аҳолининг муайян қатламлари, айниқса, ёшларнинг онги ва дунёқарашини ўзгартириш, экстремизм, ахлоқсизлик каби бузғунчи ғояларни сингдиришга уриниш кўринишларда намоён бўлмоқда. Интернет тармоғи орқали турли бузғунчи ғоялар, одоб-ахлоқни емирувчи иллатлар ғаразли мақсадлар йўлида тарқатилаётгани шубҳасиз. Шу маънода олганда, ёшлар ва вояга етмаганларнинг интернет сайтлари ҳамда ижтимоий тармоқлардан фойдаланиш маданиятини ошириш, уларни зарарли ахборотлар таъсирига тушиб қолишдан ҳимоя қилиш ниҳоятда долзарб масалага айланди.

Албатта, бунинг учун, аввало, ҳуқуқий асослар бўлиши лозим. Шу боисдан мамлакатимизда ёшлар ва болаларни зарарли ахборотлардан ҳимоя қилиш мақсадида “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги, “Оммавий ахборот воситалари тўғрисида”ги, “Болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги ҳамда “Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида”ги Қонунлар қабул қилинди. Ушбу Қонунларда фуқаролар, хусусан, вояга етмаган шахсларни уларнинг ҳаётига ва соғлиғига путур етказувчи, қўрқув, ваҳима ёки саросима уйғотадиган, инсон кадр-қимматини камситувчи, обрўси тўкилишига сабаб бўладиган ахборотларни тарқатганлик учун жавобгарлик белгилаб қўйилди.

Бироқ, афсуски, “uz” доменидаги веб-сайтларда ҳам ижтимоий тармоқларда миллий менталитетимизга ёт бўлган, жумладан, ёшларнинг онги, руҳияти, тарбиясига салбий таъсир кўрсатадиган, ахлоқсизлик, беҳаёлик, шафқатсизлик ва зўравонлик, қимор ҳамда таваккалчиликка асосланган ўйинлар тарғиботида хизмат қилиши мумкин бўлган материаллар ёки бошқа веб-ресурсларга ҳаволалар жойлаштириш ҳолатлари кузатилмоқда. Мисол учун, биргина 2021 йил декабрь ҳолатига

кўра, миллий домен ҳудудидаги 289 та веб-сайтда порнографияга оид 1734 та, 91 та веб-сайтда эса беҳаёлик ва маънавий бузуқликни тарғиб қилувчи 363 та ҳолат қайд этилган. Шу билан бирга, ижтимоий тармоқларнинг ўзбек сегментида маънавий бузуқликни тарғиб қилувчи 130 га яқин гуруҳ, саҳифа ва каналлар борлиги аниқланиб, улар орқали 2646 та материал (фото, видео, матнли ва бошқалар) тарқатилгани маълум бўлган. Жумладан, биргина “Telegram” мессенжери ва “TikTok” видеоплатформасининг Ўзбекистон аудиторияси учун йўналтирилган ресурсларида фаҳш ёки порнографик контент орқали аудитория тўплаш ва реклама ҳисобидан даромад топишга қаратилган, умумий обуначилари сони – 120 минг 721 нафарни ташкил этувчи 7 та канал аниқланган. Шунингдек, мазкур мессенжерда ақидапарастлик ёки экстремистик мазмундаги виртуал 43 та ресурс мавжудлиги аниқланган.

Юқоридагилардан хулоса чиқарилса, глобаллашув шароитида интернет тармоғи орқали мафкуравий таҳдидлар мавжудлиги инкор этиб бўлмас ҳақиқатдир.

Хўш, бу таҳдидларга қарши курашиш, олдини олиш учун қандай чора-тадбирлар кўриш керак?

Бунда, аввало, фуқароларимиз, биринчи навбатда, ёшларимиз қалбида миллатга, унинг ўтмиши ва бой тарихи, буюк аجدодлар ва улардан қолган бебаҳо маънавий меросга нисбатан юксак меҳр-муҳаббат туйғусини уйғотиши лозим. Шу жиҳатдан олганда, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Замахшарий, Хоразмий, Мирзо Улуғбек сингари алломаларимиз, Имом Исмоил Бухорий, Ат-Термизий, Мотуридий, Абдухолиқ Ғиждувоний, Баҳовуддин Нақшбандий, Нажмиддин Кубро, Аҳмад Яссавий каби ҳадис, калом, фикҳ илмларида тафаккур чўққисига чиққан буюкларимизнинг панд-насиҳатлари, ҳикматларини ёшларимиз қалбига сингдиришимиз лозим.

Муҳтарам Президентимиз 2021 йил 1 июль куни Ёшлар кунига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасида бу ҳақида алоҳида тўхталиб ўтиб: “Агар тарихга назар ташлайдиган бўлсак, буюк аждодларимиз эришган оламшумул ютуқлар замирида, аввало, она Ватанга, халққа хизмат қилишдек олижаноб мақсад мужассам эканини кўрамиз. Масалан, Абу Райҳон Беруний, Мирзо Улуғбек сингари улуғ алломалар, Алишер Навоий, Бобур Мирзо каби шоир ва мутафаккирлар, Абдулла Авлоний, Фитрат, Абдулла Қодирийдек маърифатпарвар адиб ва олимлар машҳур илмий кашфиётларини, ўлмас бадий асарларини айнан сизларнинг ёшингизда яратганларини ҳаммамиз яхши биламиз ва бу билан фахрланамиз.

Бизнинг томирларимизда ана шундай улуғ боболаримизнинг қони оқар экан, уларнинг муносиб ворислари бўлиш, улар каби юксак мақсадлар сари интилиб яшаш барчамизнинг эзгу бурчимиздир”, – деган эди.

Халқимизда бола тарбияси бешиқдан бошланади, деган нақл бор. Бу билан болага ҳали гўдаклигиданоқ таълим-тарбия бериш, миллий руҳни қалбига сингдиришга ишора бор. Демак, бола илк тарбияни оилада, кейин

боғча, мактабда олади. Шунинг билан бирга, фарзанд тарбиясида маҳалла, кўча-кўйнинг ҳам ўз ўрни бор. Бунинг исботи сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 18 февралдаги “Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони ҳамда “Ўзбекистон Республикаси Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”ги қарорида белгилаб берилган мақсад-вазифаларни келтириш мумкин.

Мазкур ҳужжатларда жамиятда қадриятларни (умуминсоний, диний, миллий, касбий, маҳаллий, оилавий каби) шакллантириш, мустаҳкамлаш ва ривожлантириш концепциясини ишлаб чиқиш ва ижтимоий ҳаётга татбиқ этиш, ҳар бир маҳалла марказида бадиий кечалар (маҳалла аҳли, айниқса, ёшлар иштирокида спектакль, концерт дастурлари)ни ўтказишга мўлжалланган маданият уйлари қурилишини йўлга қўйиш, ҳар бир маҳаллада радио ва интернетдаги телеграм каналларни ва ундан оқилона фойдаланиш тизимини яратиш каби чора-тадбирларни амалга ошириш белгилаб қўйилган. Шу билан бирга, маҳаллалар жамиятда маънавий-ахлоқий қадриятлар – инсонпарварлик, бағрикенглик, ўзаро ҳамжиҳатлик ва аҳиллик фазилатларини қарор топтириш, ёш авлодни истиқлол ғояларига муҳаббат руҳида тарбиялаш масалалари билан шуғулланиши лозимлиги қайд этилган. Ахир, бежизга: “Бир маҳалла – етти болага ота-она”, – демайди халқимиз.

Юқоридаги каби маънавий-маърифий чора-тадбирларнинг барчаси ёшларимиз вужудида мафкуравий иммунитет шаклланишини таъминлайди. Бундай хислатга эга бўлган ёшлар эса оқни қорадан, яхшини ёмондан ажратишни билади, бузғунчи ғоялар, онгни заҳарлайдиган, одоб-ахлоққа путур етказадиган қарашлардан ўзини ҳимоя қила олади. Турли ғаразли мақсадларда тарқатилаётган ахборотлар, экстремистик, ақидапарастлик қарашлар таъсирига тушиб қолмайди.

Ўрни келганда таъкидлаш керакки, экстремистик, бузғунчилик ғояларини тарқатаётган ғаразли ниятли кимсалар, гуруҳларнинг таъсирига айнан на дунёвий, на диний, на ҳаётда мустақил фикрига эга бўлмаган ёшлар тушиб қолишига ўтган даврда кўп марта гувоҳ бўлдик. Шу боисдан ҳам кенг фикрлайдиган, мустақил дунёқарашга эга бўлган ёшларни вояга етказишнинг жамият, давлат учун аҳамияти нақадар катта эканини ҳис қилмаслик мумкин эмас ва бу масъулиятли вазифа нафақат ота-оналар, педагоглар, маҳалла, балки бутун жамиятнинг кундалик иши эканини унутмаслигимиз лозим.

Барчангизга маълум, глобаллашув жараёни ҳақида ҳам турли қарашлар, турфа фикрлар бор. Кимдир фан-техника жадал ривожланган бир даврда бу жараённи инкор этиб бўлмаслигини айтиб ёқласа, бошқа бировлар глобаллашув миллий қадриятлар, маданиятлар йўқ бўлиб

кетишига сабаб бўлади, деган фикрни билдиради. Энди ўзингиз ўйланг, бориб-бориб ҳамма бир маданият ва қадриятларга бўйсунса, миллатнинг ўтмиши, ўзлиги, тақдири, келажаги қаерда қолади?! Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек, бундай миллат илдизлари қирқилиб, ҳавода муаллақ қолган дарахтга ўхшаб қолмайдими?! Оммавий маданият, глобаллашув ҳақида гап кетганда, масаланинг ушбу жиҳатлари доимо диққат-эътиборимизда туриши керак. Буюк мутафаккир Абу Наср Форобийнинг таъбири билан айтганда: “Инсоният фақатгина илм ва юксак ахлоқийлик асосида яхлит фозил жамоага бирлаша олиши мумкин”. Фикримча, интернет тармоғидаги мафкуравий таҳдидлар ана шундай эзгу қарашларни йўққа чиқариш мақсадида тарқатилади ва шу боисдан доимо ҳушёр бўлишимиз даркор.

Албатта, ёшларимизни оммавий маданият, интернетнинг салбий таъсирларидан ҳимоя қилиш, асрашнинг ишончли йўллари бор. Бу борада Ўзбекистоннинг Биринчи Президенти Ислом Каримовнинг “Юксак маънавият – енгилмас куч” асарида таъкидланганидек, фикрга қарши фикр, ғояга қарши ғоя, жаҳолатга қарши маърифат билан курашиш асосий қуролимиз бўлиши лозим.

Бу борада ёшларимизнинг маънавиятига, онгига салбий таъсир кўрсатадиган омилларни аниқлаб олиш, уларга қарши курашиш чораларини кўриш, фарзандларимизда юртимизнинг эртанги кунига, ўз иқтидор ва қобилиятларига мустаҳкам ишонч туйғуларини сингдиришимиз лозим. Ёшларимизга замонавий фан сирларидан таълим бериш билан бирга, уларнинг қалбига бой маданий меросимиз, миллий ва умуминсоний қадриятларни сингдириб боришимиз керакки, улар ёт ғоя ва маънавий таҳдидларнинг мақсад-моҳиятини тушунадиган, ҳушёр, ҳаётга теран назар ташлайдиган инсонлар бўлиб шакллансин.

Шу билан бирга, халқимиз, биринча навбатда, ёшларимизнинг ахборот олишга бўлган эҳтиёжларини қондириш, вояга етмаганлар ва ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, ёш авлодда ахборот-мафкуравий соҳадаги даъват ва таҳдидларга нисбатан иммунитетни шакллантириш, жамиятда бой миллий тарихий-маданий мерос ва маънавий қадриятлар ҳақидаги билимларни оширишга қаратилган миллий веб-ресурслар яратиш лозим. Миллий мессенжерлари ва ижтимоий тармоқлари фаолиятини такомиллаштириш, уларнинг жозибадорлигини ошириш, “ZiyoNET” каби таълим ахборот тармоғи имкониятларини кенгайтириш, таълим муассасалари ўқув дастурлари билан интеграцияланган замонавий веб-ресурсларни яратиш керак.

Юқоридаги каби чора-тадбирлар келажагимиз эгалари, эзгу ишларимизнинг давомчилари бўлган ёшларимизнинг она юртга садоқатли, аждодларга муносиб, буюк ишларга қодир инсонлар бўлиб етишишларига хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. “Дунё глобаллашув жараёни ва Ўзбекистон ёшлари” мавзусидаги онлайн халқаро ёшлар илмий-амалий ва назарий конференцияси мақолалар тўплами. – Т.: “Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи”, 2020.
2. Каримов И.А. Баркамол авлод орзуси. – Тошкент: Шарқ, 1999.
3. Иброҳимов А., Султонов Х., Жўраев Н. Ватан туйғуси. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
4. Раҳимов Ж. Маънавият асослари. – Т.: ТДЮИ, 2008.